

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडणे.

ता, हिगणघाट, जिल्हा - वर्धा

गृहअर्थशास्त्र विभाग (Department of Home-Economics)

विषय :- ग्रामीण भागातील महिलांच्या मुलभूत समस्या

(गृहअर्थशास्त्र विषय संदर्भात - क्षेत्रीय कार्य)

क्षेत्रीय कार्य - अहवाल (Field Work - Report)

सत्र - 2022 : 2023

कोणत्याही समाजाची वास्तविक परिस्थिती जाणून घ्यावयाची ठरवल्यास एक महत्वाचे माध्यम म्हणजे त्या समाजातील महिला व विशेष करून ग्रामीण महिलांच्या समस्या काय आहे हे जाणून घेणे, त्यांना काय अधिकार आहेत आहेत? त्यांच्या जीवना मधील अनेक मूलभूत समस्यांचा आढावा घेणे क्रमप्राप्त ठरते. त्याचबरोबर समाजाच्या व शासनाच्या वतीने त्यांना दिली जाणारी वागणूक व त्यांच्या विकासाकरीता केले जाणारे प्रयत्न इत्यादी निकषांच्या आधारे समाजाचे स्थान निश्चित करता येऊ शकते. भारतीय इतिहासाचा आढावा घेतला असता वरवर पाहाता स्त्रीयांचा गौरव करण्यात आलेला आहे. परंतु प्राचीन काळा पासून तर आजपर्यंत महिलांच्या वाट्याला दुय्यम स्थान आलेले आहे.

त्यातल्या त्यात भारतीय महिलांची स्थिती संतोषजनक नाही. ग्रामीण महिलांचे सामाजिक, मानसिक व बौद्धिक दृष्टीकोनातून पुरुषांच्या तुलनेत अधिक शोषण झालेले दिसते. यामुळे समाज व राष्ट्र उभारणीच्या प्रक्रियेतून ग्रामीण महिलांचा एक मोठा वर्ग उपेक्षित राहिला आहे. त्यामुळे विकास प्रक्रियेत बाधा येते.

ग्रामीण महिलांची स्थिती सुधारण्याच्या दृष्टीने पोषक वातावरण निर्माण करणे. लिंगभाव, जात-धर्म-वर्गसारख्या विषमतेमुळे निर्माण झालेले अडथळे दूर करून त्यांचा संपूर्णपणे सहभाग घडवणे, कायदे व धोरणे यामध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करून ग्रामीण लोकांच्या जीवनामध्ये वर्षानुवर्षे चालत आलेल्या समस्यांचा अभ्यास करणे व त्यावर उपाययोजना करणे अत्यंत महत्वाचे असल्याने ग्रामीण भागातील महिलांच्या मुलभूत समस्या जाणून घेण्याकरीता त्यांच्या अनुभवांचे सर्वेक्षण महाविद्यालयातील 20 विद्यार्थ्यांनी गृहअर्थशास्त्र विभागाद्वारे क्षेत्रीय कार्य अंतर्गत १०० प्रश्नावलीच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील महिलांच्या मुलभूत समस्यांचे विविध प्रश्नांद्वारे माहितीचे संकलन केले.

सारणी क्र. 1 : महिलांबाबत ग्रामीण भागात सर्वात जास्त कोणती समस्या आहे असे तुम्हाला वाटते?			
कौटुंबिक समस्या - 52	विवाह विषयक समस्या - 17	मालमत्ता - 19	हुंडा पद्धत - 12
सारणी क्र. 2 : ग्रामीण महिलांच्या समस्या कोणत्या कारणाने जास्त प्रमाणात निर्माण झाल्यात असे तुम्हाला वाटते?			
पुरुषांची व्यसनाधीनता - 24	अपत्य न होणे - 19	हुंडा पद्धती - 20	पुरुषप्रधान संस्कृती - 37
सारणी क्र. 3 : ग्रामीण महिलांचे अधिक शोषण कशामुळे होतात असे तुम्हाला वाटते ?			
पुरुषप्रधान संस्कृतीमुळे - 32	महिलांना कमजोर समजल्यामुळे - 40	महिला प्रगती करू पाहात असल्यामुळे - 23	सांगता येत नाही - 05
सारणी क्र. 4 : ग्रामीण पिडीत महिलांची कशाप्रकारे मदत व्हावी असे तुम्हाला वाटते ?			
महिला संघटना स्थापन करून - 58	स्त्री शक्तीद्वारे - 17	सभा घेऊन - 05	सामोपचाराने - 20
सारणी क्र. 5 : ग्रामीण महिलांच्या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी कशाची आवश्यकता आहे असे तुम्हाला वाटते?			

सुधारणात्मक धोरणे - 51	प्रत्यक्ष सेवा कार्य - 31	शिक्षा व दंड नीती - 14	सामोपचाराने -04
सारणी क्र. 6 : महिलांच्या मुलभूत समस्या या कोणत्या प्रकारात मोडतात असे तुम्हाला वाटते?			
नैतिक - 57	सामाजिक - 24	कौटुंबिक - 09	राजकीय -10
सारणी क्र. 7 : ग्रामीण भागातील स्त्रियांना व्यवसाय स्वातंत्र्य दिले जाते असे तुम्हाला वाटते काय?			
कधी कधी दिले जाते -20	दिले जात नाही -57	दिले जाते - 17	उत्तर देता येत नाही - 06
सारणी क्र. 8 : ग्रामीण भागातील महिलांसाठी समस्या सोडविण्यास कायद्यामध्ये सुधारणा व्हावीत असे वाटते काय ?			
होय - 75	नाहीत - 25		
सारणी क्र. 9 :ग्रामीण स्त्रियांच्या जास्त प्रमाणात कोणत्या मुलभूत समस्या आहेत असे तुम्हाला वाटते ?			
मालमत्ता- 14	श्रमविभाजन -30	वैवाहिक जीवन -10	हुंडा पद्धत -46
सारणी क्र. 10 ग्रामीण भागातील कुटुंब पद्धतीत बदल व्हावेत असे तुम्हाला वाटते काय ?			
होय - 49	नाही - 21	सांगता येणार नाही -30	

वर्धा जिल्यातील वडनेर व आजूबाजूच्या ग्रामीण भागातील प्रश्नावलीच्या माध्यमातून सर्वेक्षण करताना असे आढळून आले की , ग्रामीण महिलांच्या वेगवेगळ्या समस्या आहेत. विवाह विषयक समस्या ,श्रमविभाजन ,मालमत्ता,हुंडा पद्धत,वैवाहिक जीवन,पुरुषांची व्यसनाधीनता,अपत्य न होणे,आरोग्य विषयक समस्या या गंभीर स्वरूपाच्या समस्या आहेत.

त्यामध्ये महिलांबाबत ग्रामीण भागात ५२% कौटुंबिक समस्या आहेत कारण संयुक्त कुटुंब असो किंवा विभक्त कुटुंब केंद्रस्थानी पुरुष असतो. त्या कुटुंबातील महत्वाचे सर्व निर्णय पुरुष घेतो. पुरुष प्रधान संस्कृतीमुळे ग्रामीण महिलांच्या समस्या जास्त प्रमाणात निर्माण झाल्या आहेत. महिलांना कमजोर समजल्यामुळे ग्रामीण महिलांचे अधिक शोषण होत असल्याचे ४०% महिला सांगतात. महिला संघटना स्थापन करून ग्रामीण पिडीत महिलांची मदत व्हावी असे ५८% महिलांना वाटते. ग्रामीण महिलांच्या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी सुधारणात्मक धोरणांची आवश्यकता आहे. महिला संघटनांची स्थापना करून स्त्री शक्तीद्वारे पीडीत महिलांना मदत केली पाहिजे.ग्रामीण महिलांच्या विविध समस्यांवर उपाययोजना म्हणून जनजागृती सरकार अशासकीय समाजसेवक कार्यकर्ते आदींच्या माध्यमातून महिलांच्या समस्यांविषयी जनजागृती केली पाहिजे.ग्रामीण भागातील कुटुंब पद्धतीत बदल व्हावेत. कौटुंबिक हिंसाचारातून ग्रामीण भागातील महिलांसाठी समस्या सोडविण्यास कायद्यामध्ये सुधारणा व्हावीत असे अजूनही ७५% महिलांना वाटते. हुंडा पद्धतीत पुरुषांची मानसिकता बदलणे आवश्यक आहे.आजही समाजात पतीच्या व्यसनाधीनतेमुळे ग्रामीण महिला मोठ्या प्रमाणात बळी पडत आहेत.त्यावर उपाय म्हणून शासनाने व्यसनमुक्तीचे कडक कायदे करून त्याची कठोर अंमलबजावणी करणे आवश्यक आहे.स्त्रियांना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करण्यासाठी त्यांना उच्च शिक्षणात संधी उपलब्ध करून देणे गरजेचे आहे.

वरील विश्लेषनावरून या सर्व ग्रामीण भागातील महिलांच्या समस्यांचे कायमस्वरूपी उच्चाटन करण्यासाठी समाजातील सर्व घटकांनी पुढे येऊन सांगितलेल्या उपाययोजनांची अंमलबजावणी करणे काळाची गरज आहे.

क्षेत्रीय कार्य करतांना महाविद्यालयातील विद्यार्थी

कु.संध्या उत्तम केराम	कु. शामल अनंता कैकाडे	कु.राखी राजेश निसार	स्वाती रमेश संकुलवार
कु.प्रतीक्षा प्रशांत थुल	कु.साक्षी गजानन नौकरकर	कु दिशा अरुण भोरे	कु. तृप्ती संजय नंदरे

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर
 गृहअर्थशास्त्र विभाग (Department of Home-Economics)
 क्षेत्रीय कार्य (Field Work) विषय :- ग्रामीण भागातील महिलांच्या मूलभूत समस्या
 (गृहअर्थशास्त्र विषयाचा अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून म्हणून क्षेत्रीय कार्य)
 सहभागी विद्यार्थ्यांची यादी -सत्र 2022-23

Sr.No.	Student Name	Class	Mobile No.	Participated Student Signature
1	Trupti Sanjay Nandare	B.A.III	8010504389	T.S. Nandare
2	Monika Vinod Ugate	B.A.III	8788379935	M.V. Ugate
3	Rasika Shrikrushnaji Kulsange	B.A.III	8975839414	R.S. Kulsange
4	Komal Uttam Zode	B.A.III	9552771743	K.U. Zode
5	Disha Arun Bhore	B.A.III	9322979007	D.A. Bhore
6	Payal Gajanan Sewekar	B.A.I	9307443958	P.Sewekar
7	Shivani Bhaskar Tadas	B.A.I	9322579763	S.B. Tadas
8	Pranali Ankush Kubade	B.A.I	7972777156	P.A. Kubade
9	Achal Sajay Bidwaik	B.A.II	9096465810	A.S. Bidwaik
10	Pratiksha Prashant Thool	B.A.III	9209267790	P.P. Thool
11	Shkshi Gajanab Naukarar	B.A.III	9322167416	S.G. Naukarar
12	Shamal Ananta Kaikade	B.A.III	7378780047	S.Kaikade
13	Shital Prabhakar Kumbhalkar	B.A.III	9049641354	S.P. Kumbhalkar
14	Shubhangi Pandurang Maraskolhe	B.A.III	8972248747	S.P. Maraskolhe
15	Swati Ramesh Rao Sankulwar	B.A.III	7796717487	Sankulwar
16	Sandhya Uttam Karam	B.A.III	7498160586	S.U. Karam
17	Rakhi Rajesh Nisar	B.A.III	8010483354	R.R. Nisar
18	Ashwini Subhash Adhal	B.A.III	9373004916	Ashwini
19	Akansha Shankarraom Madavi	B.A.III	8010932816	A.S. Madavi
20	Neha Manik Chatare	B.A.III	9529635707	N.M. Chatare

दिनांक : 10/ 03/ 2023

समन्वयक
 A. M. Jadhav
 प्रा.आरती देशमुख.

प्राचार्य
 डॉ. सु. बी. पारकर.
 Principal
 Shri Saibaba Lok Prabodhan
 Arts College, Wadner

.